

Dr. Karmen Pižorn
Dr. Mihaela Brumen

Evropske smernice za učenje tujih jezikov na predšolski in razredni stopnji osnovne šole

Strokovni članek

UDK 37.091.3:81'243, 373.2/.3:81'272(4)

POVZETEK

Članek na kratko povzema sodobne evropske smernice na področju (tuje)jezikovne politike. Jezikovna politika današnje Evrope predvideva večjezičnega govorca, ki se bo znašel v svetu jezikovno raznolikoga kontinenta, obenem pa bo sposoben samozavestno ohranjati tisto njemu lastno, kar ga dela drugačnega. Uvajanje učenja tujih (dodatnih) jezikov na predšolsko in razredno stopnjo je znanstveno in v praksi dokazano eno izmed dejstev sodobne družbe v Evropi in v svetu, saj globalizacija, mobilnost ljudi in skupni trg zahtevajo večjezičnega govorca. V članku so predstavljena bistvena izhodišča *Akcijskega načrta 2004–2006*, ki spodbujajo k večjezičnosti v Evropi in učenju dveh tujih (dodatnih) jezikov od zgodnjega otroštva naprej. Prav tako so predstavljene glavne predpostavke *Skupnega evropskega jezikovnega okvira*, ki jih moramo upoštevati pri snovanju jezikovnega učnega načrta. Članek vključuje tudi *Evropski kazalnik jezikovnih kompetenc*, in sicer predstavi razloge za spodbujanje večjezičnosti in učenje jezikov od zgodnjega otroštva dalje. V zaključku je prikazan kratek prerez tujejezikovne politike v Sloveniji.

Ključne besede: tuji jezik, učenje, primarna stopnja

European Guidelines for Teaching Foreign Languages in Preschool and Elementary School

ABSTRACT

The article presents some common European references that are used for language learning and teaching. Common European language policy demands that multilingual individuals be self-confident in preserving their identity that makes them different in a multilingual world. Teaching foreign languages at the primary level is a necessity for contemporary society, not only in Europe but also worldwide. It is a fact that has been scientifically proven through practice. Globalisation, mobility and the common market require multilingual speakers. The article introduces some of the essential issues of the *Action Plan 2004-2006*, which supports multilingual competency in Europe and suggests adding two additional foreign languages to the primary level curriculum. Some main issues of *The Common European Framework of Reference*, which is increasingly used in making reforms to the national curricula, are also presented. The *European Index of Language Competences* is also pro-

vided in the article. It includes some of the main issues concerning additional foreign language stimulation at the primary level. The conclusion deals with some issues of the Slovenian foreign language policy.

Key words: foreign language, teaching, primary level

Sodobni razvoj, prehodnost ljudi po celem svetu (turizem, gospodarstvo), naraščanje raznolikih, večkulturnih skupnosti, tehnološki napredek in povečanje ekonomske globalizacije so osvetlili in povečali potrebo po znanju in razumevanju tujih (dodatnih) jezikov in kultur. Stanje večkulturnosti in večjezičnosti je torej postalo realnost, ki jo moramo priznati, negovati in spodbujati, saj bomo le tako lahko ohranjali svojo lastno identiteto in svojo lastno drugačnost. Pomemben del takega gledanja na sodobno Evropo je tudi jezikovna vzgoja oz. obvladovanje jezikov. Jezikovna politika današnje Evrope predvideva večjezičnega govornika, ki se bo znašel v svetu jezikovno raznolikega kontinenta, obenem pa bo sposoben samozavestno ohranjati tisto njemu lastno, kar ga ločuje od drugih. In tukaj je na prvem mestu gotovo jezik.

Oglejmo si smernice in načrte, ki zadevajo jezikovno politiko Evropske unije v zadnjih in prihodnjih letih. Spodbujanje učenja jezikov in večjezičnosti posameznika ter poudarjanje jezikovne različnosti uveljavlja Evropska unija (EU) že vse od podpisa Maastrichtske pogodbe iz leta 1992. Medtem ko je EU v devetdesetih letih prejšnjega stoletja podpirala učenje uradnih jezikov v EU, je začela v zadnjih desetih letih uvajati novo politiko učenja in poučevanja jezikov, ki temelji na spodbujanju učenja in poučevanja vseh jezikov, vključno z regionalnimi ali manjšinskimi in drugimi svetovnimi jeziki¹ in še posebej učenja več jezikov od otroštva dalje.

Dejstvo, da je večjezičnost postala eno od samostojnih področij politike EU, jasno kaže na pomembnost večjezičnosti za celotno EU in vse njene članice. Večjezičnost je pridobila nove razsežnosti, ki so posledica širitve, večjega in enotnega trga, povečane mobilnosti znotraj EU, ponovnega oživljanja pokrajin in regij, priseljevanja v članice EU, globalizacije in drugih dejavnikov. Večjezičnost je v novonastali večjezični in večkulturni družbi nujen predpogoj za uspešno in učinkovito sobivanje, saj le spoštovanje, hkrati pa tudi znanje in poznavanje več jezikov omogočajo ustrezno komunikacijo. Medkulturna in večjezična komunikacija je bila še do konca 60. let, ponekod tudi dlje, privilegij elit, torej dostopna samo nekaterim, običajno premožnejšim in višjim slojem (Stabej, 2008). Danes se je potreba po večjezičnosti in medkulturnosti razširila v vseh evropskih državah in na vse pripadnike, ne glede na družbeni sloj, narodnost, finančni položaj itd. Večjezičnost ni več privilegij tistih, ki sta jim v zibelko položena »gospodstvo« in »večvrednostni« položaj v družbi, temveč se je ravno zaradi trga dela in uspešne izmenjave blaga znotraj in zunaj EU preoblikovala v eno osnovnih zmožnosti preživetja v globalnem svetu. V EU je prisotnih približno 450 različnih jezikov, kar je seveda zelo velika številka, vendar je potreba po ohranitvi in spoštovanju tega

1 Nova okvirna strategija za večjezičnost. 2005. http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/com596_sl.pdf,

dragocenega mozaika različnih evropskih kultur in jezikov za uspešno in miroljubno sobivanje še kako pomembna. Poleg tega si želi postati razvita in dinamična družba in vodilna sila na področju znanja. EU temelji na načelu »zdrženosti v raznolikosti«, kjer vsak spoštuje različnosti jezikov, kultur, običajev in prepričanj. Od 1. januarja 2007 ima EU 27 držav članic in 23 uradnih jezikov. Spoštovanje jezikovne raznolikosti je ob spoštovanju človeka kot posameznika, odprtosti do drugih kultur, strpnosti in sprejemanju drugačnosti ena temeljnih vrednot EU.

Jezikovno politiko EU opredeljujejo številni dokumenti, v izhodišču že Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (2000), katere 22. člen pravi, da bo Unija upoštevala kulturno, versko in jezikovno raznolikost, 21. člen pa prepoveduje diskriminacijo na kateri koli osnovi, izrecno tudi na osnovi jezika. To načelo ne velja le za 23 uradnih jezikov, ampak tudi za številne regionalne in manjšinske jezike. Najnovejša ključna dokumenta EU za spodbujanje večjezičnosti pa sta gotovo *Nova okvirna strategija za večjezičnost* (2005)² in *Akcijski načrt 2004–2006*, ki potrjujeta zavezanost Komisije Evropske skupnosti k večjezičnosti v Evropski uniji in učenju dveh dodatnih jezikov od zgodnjega otroštva dalje. V *Akcijskem načrtu* je posebej poudarjena namera, da razširjamo, utrjujemo in razvijamo čim zgodnejše učenje enega ali več tujih (dodatnih) jezikov v vsaki članici EU. Ján Figel¹, evropski komisar za izobraževanje, usposabljanje, kulturo in večjezičnost, je povzel bistvo učenja več jezikov v predšolskem obdobju in na razredni stopnji takole: »V razširjeni in večjezični Evropi nam učenje dodatnih jezikov v predšolskem obdobju in razredni stopnji omogoča odkrivanje drugih kultur in nas pripravlja na učinkovitejšo zaposlitveno mobilnost.«

Nekoliko podrobneje si oglejmo dokument EU za spodbujanje večjezičnosti. Evropska komisija je v svojem akcijskem načrtu za spodbujanje učenja jezikov in jezikovne raznolikosti (*Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004–2006*, 2003) (v nadaljevanju *Akcijski načrt*) izrazila namero, razširiti, utrditi in razviti učenje in poučevanje tujega/tujih oz. dodatnih jezikov v vsaki članici EU, in sicer z osrednjo sestavino *materni jezik + dva jezika* od zgodnjega otroštva, kar zahteva od držav članic, da vložijo dodatna sredstva v izobraževanje. Zakaj od zgodnjega otroštva? Ker se že v tej starosti izoblikujejo odločujoča stališča do drugih jezikov in kultur, ker tako učenje izboljšuje tudi kompetence v maternem jeziku in ker se otroci tako bolje zavejo svojega lastnega jezika in kulture. *Akcijski načrt* namreč priporoča vsem državam EU, da zagotovijo vsem svojim prebivalcem, da se poleg maternega jezika naučijo še dva druga (dodatna) jezika. Ta sta lahko sosedska, manjšinska ali tuja. *Akcijski načrt* nadaljuje z vertikalo šolanja, namreč v času sekundarne stopnje šolanja (nekako druga polovica slovenske osnovne šole in srednje šole) naj bo učenje jezikov že zaključeno v taki meri, da otroci obvladajo vsaj dva tuja jezika, pri čemer je poudarek na učinkovitih komunikacijskih sposobnostih. Slovenska osnovna šola sledi tem smernicam. Posodobljen učni načrt za tuje jezike v šolskem letu 2008/09 dovoljuje uvajanje obveznega drugega tujega jezika v tretje triletnje osnovne šole,

2 http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/com596_sl.pdf

kar predstavlja našim učencem dodatno možnost za medkulturno zблиževanje v raznoliki večjezični skupnosti EU.

Akcijski načrt v celoti izvaja naslednje zaključke:

- vsi prebivalci Unije naj se jezikov učijo od zgodnjega otroštva naprej, pri čemer naj učenje traja praktično vse življenje, saj bodo le tako postali večjezični posamezniki;
- ne zadostuje samo obvladovanje angleščine, ampak naj bo vsakomur na razpolago tudi paleta drugih jezikov, ki se jih lahko uči;
- izkoristiti bo potrebno nacionalne in evropske programe za spodbujanje mobilnosti učencev in učiteljev kot tudi za spodbujanje druge vrste stikov med prebivalci;
- izboljšati bo potrebno kakovost pouka jezikov;
- velika mesta Evrope moramo narediti »prijaznejša do jezikov«, ravno tako je pomembno spodbujati učenje regionalnih jezikov in jezikov manjšin;
- vsaka posamezna država naj razišče potrebe po jezikih pri svojih prebivalcih in izdela lastno jezikovno politiko.

22. novembra 2005 je Evropska komisija predložila Svetu Evrope, Evropskemu parlamentu, Gospodarskemu in socialnemu odboru in Odboru regij³ dokument *Communication* (številka 596), ki zelo poudarja izhodišča *Akcijskega načrta* in spodbuja učenje tujih (dodatnih) jezikov in večjezičnost v predšolskem obdobju in na razredni stopnji kot zelo pomembno področje ukrepanja (*Communication*, 2003, 449, II.1.3.), tj. ponudba (tujih) jezikov v zgodnji starosti ni sama po sebi prednost, temveč je lahko uspešna le, če so učitelji usposobljeni za poučevanje otrok na nižji stopnji (poznajo mlajšega učenca in ustrezne metode poučevanja na tej stopnji), če so učeče se skupine ustrezno velike/majhne, če so gradiva primerne za to starostno skupino in če je v učnem načrtu temu namenjenega dovolj prostora. Otrokovo veselje in njegovo odprtost do jezikov in kultur moramo skrbno pospeševati in tega preprosto ne moremo prepustiti zgolj naključju. Države ne smejo prepuščati učenja dodatnih jezikov na zgodnji stopnji naključnosti oziroma voluntarizmu in posameznim entuziastom, temveč morajo sprejeti določene ukrepe, ki bodo spodbujali dobro prakso. To med drugim potrjujeta tudi študiji Blondin idr. (1998) ter Edelenbos in de Jong (2004).

Delovno gradivo Evropske komisije z naslovom *Progress towards the Lisbon Objectives in Education and Training* (marec 2005) je začrtalo strategijo in korake, ki naj bi jih izpeljali v Evropi do leta 2010, da bi postali najuspešnejše izobraževalno okolje na svetu. Dve izhodišči tega delovnega gradiva sta neposredno povezani z učenjem tujih (dodatnih) jezikov v predšolskem obdobju in na razredni stopnji, in sicer:

---

3 http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_de.pdf

---

- pedagoška izhodišča za učenje/poučevanje tujih (dodatnih) jezikov na predšolski stopnji z opredelitvijo zaželeno/potrebno usposobljenosti učiteljev za poučevanje jezikov v tem starostnem obdobju,
- priprava organizacije, vsebin in izvajanje dobre prakse.

Tudi eden najbolj obsežnih in vseobsegajočih dokumentov s področja učenja, poučevanja in vrednotenja/ocenjevanja jezikov *Skupni evropski jezikovni okvir* (2001)⁴ (v nadaljevanju SEJO) v poglavju 8.2. z naslovom *Diverzifikacija v splošnem kurikulumu* navaja glavne predpostavke, ki jih je treba upoštevati pri snovanju jezikovnega učnega načrta:⁵

1. Poučevanje in učenje vsakega posameznega jezika naj upošteva celotno ponudbo jezikov na določenem izobraževalnem področju.
2. Pestrost (diverzifikacija) jezikovne ponudbe – predvsem v okviru šolskega sistema – je mogoča le tedaj, če pri tem upoštevamo stroške in koristi za sistem. Če se torej želimo izogniti nepotrebnim ponovitvam učnih vsebin in zmožnosti (npr. pri prvem tujem jeziku, materinščini, in pri drugem tujem jeziku), moramo ustvariti pogoje za prenose znanj in zmožnosti iz enega na drugi predmet. Cilji pri drugem tujem jeziku zato niso enaki ciljem pri prvem tujem jeziku ali materinščini. To velja tudi za strategije učenja in poučevanja. Učne strategije, ki jih učenec usvoji pri enem jeziku, lahko prenaša na učenje drugih jezikov.
3. Premisleki in koncepti v zvezi s snovanjem učnega načrta se ne usmerjajo toliko v UN za vsak jezik posebej ali v skupni učni načrt za vse jezike, temveč se osredotočajo bolj v vlogo jezikov pri splošni jezikovni vzgoji, pri čemer sporazumevalna zmožnost (fr. *savoir-être*, *savoir-faire*, *savoir-apprendre*) nima specifične vloge samo za določen jezik, temveč igra prečno oziroma povezovalno vlogo za vse jezike.

Medtem ko nam daje SEJO možnost, da na jasen, pregleden in evropsko primerljiv način določamo stopnje pričakovanih učnih dosežkov za področje jezikovnega izobraževanja v primerljivih pogojih, opisuje Lizbonska deklaracija v osmih ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje⁶ zmožnosti na vseh področjih posameznikovega in družbenega delovanja, ki so potrebna za uspešno delovanje v učeči se družbi, tako na osebнем, družbenem kot tudi na poklicnem področju.

Resolucija Evropskega parlamenta o ukrepih za spodbujanje večjezičnosti in učenja jezikov v Evropski uniji: Evropski kazalnik jezikovnih kompetenc (2005/2213(INI)) govori tudi o razlogih za spodbujanje večjezičnosti in učenja jezikov od zgodnjega otroštva dalje. Večjezičnost je pomembna za vse članice Evropske unije, ker:

---

4 Common European Framework of reference for Language Learning and Teaching, Language Learning for European citizenship. 2001. Strasbourg: Council of Europe.

5 Vir: SEJO, poglavje 8.2. Diverzifikacija v splošnem kurikulumu, 8.2.1 Možnosti oblikovanja kurikula. <http://www.goethe.de/z/50/commeuro/>

6 Priporočila Evropskega parlamenta in sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. Uradni list Evropske unije L394/10, 18. 12. 2006 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:290:0001:0003:SL:PDF>

- pospešuje sporazumevanje in boljše medsebojno razumevanje;
- oblikuje »ljudsko« Evropo in družbo znanja, ki sta cilja Lizbonske strategije, kjer naj bi vsi državljani obvladovali osnove vsaj dveh tujih (dodatnih) jezikov, saj znanje samo enega jezika za učinkovito komunikacijo ni dovolj;
- prispeva k razumevanju in komuniciranju v tujih (dodatnih) jezikih in s tem k udejanjanju višjega standarda jezikovnega znanja, kar je zelo pomembno za učinkovitejšo porazdelitev delovne sile v Evropi, saj je obvladanje jezika temeljni pogoj, ki bo evropskim državljanom omogočil boljše izvrševanje pravic in svoboščin, ki izvirajo iz mobilnosti znotraj Evropske unije, in prispeval k izoblikovanju dejanskega evropskega trga delovne sile;
- prispeva k boljšemu in bolj razširjenemu znanju dodatnih jezikov, ki je predmet ocenjevanja kakovosti evropskih sistemov izobraževanja in usposabljanja ter kriterij za ocenjevanje napredka pri doseganju cilja, po katerem naj bi Evropska unija postala najbolj dinamično, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu kot del bolj povezane politične unije, združene v raznolikosti;
- se je Evropski svet v Barceloni marca 2002 zavzel za uvedbo kazalnika jezikovnega znanja, s katerim bi odpravili trenutno popolno pomanjkanje podatkov o jezikovnih in sporazumevalnih zmožnostih državljanov Evropske unije;
- mora EU, čeprav je akcijski načrt *Spodbujanje učenja jezikov in jezikovne raznolikosti* pozitiven korak v smeri doseganja barcelonskega cilja (materni jezik + 2 tuja (dodatna) jezika), povečati prizadevanja na tem področju;
- je treba določiti zanesljive kazalnike posameznih stopenj znanja tujega jezika, kar še posebej velja za mladino, da se uvede strategija, katere namen je nuditi kakovostno učenje jezika;
- po ugotovitvah raziskave javnega mnenja Evrobarometer, opravljene septembra 2005, v povprečju samo 50 % državljanov Evropske unije meni, da so se sposobni pogovarjati v jeziku, ki ni njihov prvi jezik, čeprav so med posameznimi državami članicami precejšnje razlike;
- je po podatkih Komisije povprečno število tujih (dodatnih) jezikov, ki se poučujejo na srednjih šolah, daleč od cilja, ki ga je zastavil Evropski svet v Barceloni o večjem obvladovanju osnovnih veščin, predvsem s poučevanjem dveh dodatnih jezikov od zgodnjega otroštva.

Za poučevanje dodatnih jezikov na zelo zgodnji stopnji velja omeniti tudi tako imenovana Nürnberška priporočila (Goethe Institut, 1993–1996), ki na zelo koherenten in jasen način predstavijo glavne vidike procesa učenja na predšolski stopnji.

Zaključek

V vsem tem videnju in razumevanju evropske skupne jezikovne politike, sedanjosti in prihodnosti vidimo tudi v slovenskem šolstvu pomembno vlogo pouka jezikov. Premiki v zadnjih dveh desetletjih so prinesli veliko sprememb, ki so bile plod strokovnih argumentov (prim. Čagran, 1996; Čok idr., 1999; Skela, 2001;

Brumen, 2003; Cvetek, 2003; Kukovec, 2008), učne načrte za tuje jezike, ki so usklajeni in primerljivi z osnovnimi priporočili Sveta Evrope in so v skladu z najnovejšimi dognanji stroke (splošne didaktike pouka tujih jezikov, jezikoslovja in pouka književnosti).

V praksi se to uresničuje tako, da je v Sloveniji od leta 1998 prvi tuji jezik uveden v drugo triletje OŠ, sledi drugi jezik, ki je bil do sedaj vključen v učni proces kot fakultativna oblika, v šolskem letu 2008/09 pa učni načrt za tuji jezik dovoljuje uvajanje obveznega drugega tujega jezika v tretje triletje osnovne šole. Škoda, da smo z devetletno osnovno šolo uvedli prvi tuji jezik šele v drugo triletje, drugi tuji jezik pa v tretje, saj je glede na evropsko jezikovno politiko to veliko premalo. Trenutno je v pripravi elaborat za uvajanje tujega jezika v prvo triletje in v predšolsko stopnjo, a Slovenija, ki je velikokrat v prednosti s številnimi inovativnimi projekti v šolstvu, tokrat zelo zaostaja za drugimi evropskimi državami, ki so uvedle prvi tuji jezik kot obvezni predmet že v prvo triletje OŠ.

Prenova šolske jezikovne politike v OŠ pa je prinesla tudi uvedbo novih študijskih smeri za usposabljanje učiteljev razrednega pouka za pouk tujega jezika na nižji stopnji na pedagoških fakultetah. Ta oblika izobraževanja učiteljev razrednega pouka se trenutno izvaja kot izredna oblika študija, vendar bo z bolonjsko prenovo mogoč tudi redni (podiplomski) študij. Če bomo uvedli učenje tujih (dodatnih) jezikov tudi na predšolsko stopnjo, bo potrebna priprava študijskega programa tudi za vzgojitelje.

Kakovosten premik slovenskega šolstva (ne samo na področju tujih jezikov) je prinesla matura, ki se izvaja na nacionalni ravni in je v začetni fazi zajela pripravo maturitetnih izpitnih pol, izobraževanje članov republiških predmetnih komisij na področju preverjanja in ocenjevanja znanja, izobraževanje zunanjih ocenjevalcev in seveda učiteljev, ki učijo bodoče maturante.

Zelo pozdravljamo tudi stike med študijskimi skupinami osnovnošolskih in srednješolskih učiteljev (tujih jezikov) in pogovore o učnih načrtih, vsebinah, pravilnikih in pričakovanjih na eni in na drugi strani, saj bomo le z znanjem tujih (dodatnih) jezikov lahko uresničevali željo po ekonomsko močni, večkulturni in večjezični skupni, združeni domovini Evropi, ki bo uspešna konkurenca v globalnem svetu.

LITERATURA

- Brumen, M. (2003). *Pridobivanje tujega jezika v otroštvu*. Ljubljana: DZS.
- Common European Framework of reference for Language Learning and Teaching, Language Learning for European citizenship*. (2001). Strasbourg: Council of Europe.
- Commission of the European Communities. High Level Group on Multilingualism: Final report*. (2007). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Commission working document. Report on the implementation of the Action Plan "Promoting language learning and linguistic diversity"*. (2007). Brussels, 15. 11. 2007, COM (2007) 554 final/2.

- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004–2006.* (2003). Brussels, 24. 07. 2003, COM (2003) 449 final.
- Council of the European Union. Council Conclusions on multilingualism. 2868th EDUCATION, YOUTH AND CULTURE Council meeting.* (2008). Brussels, 22. May 2008. *EU Language Policy: Policy documents* (2008).
- Cvetek, S. (2003). Poučevanje tujih jezikov in izobraževanje tujejezikovnih učiteljev ter njihov vpliv na programe za izobraževanje. *Pedagoška obzorja*, 18 (2), 72–97.
- Čagran, B. (1996). *Tuji jeziki na razredni stopnji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čok, L., Skela, J., Kogoj, B. in Razdevšek Pučko, C. (1999). *Učenje in poučevanje tujega jezika*. Koper: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Znanstvenoraziskovalno središče RS Koper.
- Edelenbos, P. in Johnstone, R. (1996). *Researching Languages at Primary School. Some European Perspectives*. London: Centre for Information on Language Teaching and Research.
- Eurostat.* (2008).
- Eurydice.* (2005). Key data on teaching languages at school in Europe, 2005 edition.
- Fink, B. (ur.). (1998). *Modern Language Learning and Teaching in Central and Eastern Europe: Which Diversification and How can it Be Achieved? Proceedings of the Second Colloquy of the European Centre for Modern Languages. Graz (Austria), 13–15 February 1997.* Strasbourg: Council of Europe.
- Green Paper: Migration & Mobility: challenges and opportunities for EU education systems.* (2008). Brussels, 3. 7. 2008, COM (2008) 423 final.
- Kelly, M., Grenfell, M., Allan, R., Kriza, C. in McEvoy, W. (2004). *European Profile for Language Teacher Education – A Frame of Reference: Final Report.* A Report to the European Commission Directorate General for Education and Culture.
- Kukovec, M. (2008). S samovrednotenjem do bolj učinkovitega poučevanja. V J. Skela (ur.), *Učenje in poučevanje tujih jezikov na Slovenskem: pregled sodobne teorije in prakse* (str. 820–841). Ljubljana: Tangram.
- Lipavc Oštir, A., Rot Gabrovec, V., Jazbec, S. in Kacjan, B. (2003). *Elaborat: Nekateri vidiki uvajanja jezikovne kopeli* (CRP za leto 2003). Maribor.
- Skela, J. (2001). Usposabljanje bodočih učiteljev angleščine: kritični prerez sedanje prakse. *Andrag. spoznan.*, 7 (2), 81–86.
- Stabej, M. 2008. Večjezičnost: vojna, tekma, sožitje? V M. Ivšek in L. Aase (ur.), *Jeziki v izobraževanju: zbornik prispevkov konference, Ljubljana, 25. in 26. septembra 2008* (str. 61–71). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Elektronski naslov: karmen.pizorn@pef.uni-lj.si
mihaela.brumen@uni-mb.si

Založniški odbor je prispevek prejel 15. 10. 2008.